

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2013 vp

Valtioneuvoston selonteko elintarviketurvallisuudesta 2013—2017

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 23 päivänä toukokuuta 2013 lähettäessään valtioneuvoston selonteon elintarviketurvallisuudesta 2013—2017 (VNS 5/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi maa- ja metsätalousvaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- elintarvikeylitarkastaja Anna Lemström, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Sirpa Sarlio-Lähteenkorva, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkija Heli Kuusipalo, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
- johtaja Susanna Pesonen, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
- eläinlääkäri Tita-Maria Muhonen, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston selonteko elintarviketurvallisuudesta käsittelee aiempia selontekoja kattavammin elintarviketurvallisuuden nykytilaa ja haasteita. Tarkastelua on laajennettu perinteisten taudinaiheuttajien ja kemiallisten riskien lisäksi ravitsemukseen ja uuden teknologian aiheuttamiin terveysvaaroihin.

Mikrobiologisten ja kemiallisten terveysvaarojen suhteen elintarviketurvallisuus on Suomessa korkealla tasolla, mutta edellyttää jatkuvaa valppautta terveysvaarojen torjunnassa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää erityisen myönteisenä kansanterveysnäkökulman vahvistamista selonteossa. Suomalaisten ylipainoisuuden lisääntyminen viime vuosikymmeninä sa-

moin kuin kolesteroli- ja verenpainearvojen kääntyminen nousuun viime vuosina edellyttävät poikkihallinnollisia toimenpiteitä ja ravitsemusosaamisen vahvistamista.

Ravitsemus

Maailman terveysjärjestön mukaan epäterveelliseen ruokavalioon, vähäiseen liikuntaan, tupakointiin ja elintapoihin ylipäänsä liittyvät sairaudet muodostavat suurimman terveydellisen uhan teollistuneissa maissa. Selonteossa todetaan, että elintavoista johtuvien hoitokustannusten on arvioitu olevan noin kaksi miljardia euroa vuosittain. Tämän lisäksi terveydenhuollon ulkopuolella aiheutuu suuria kustannuksia esi-

merkiksi lisääntyneiden sairauspoissaolojen ja työkyvyttömyyden vuoksi.

Ravitsemuksen sisällön suhteen viime vuosikymmeninä tapahtunut myönteinen kehitys on tyydyttyneen rasvan ja suolan saannin osalta kääntynyt huonompaan suuntaan. Muutos näkyy ensi vaiheessa sydän- ja verisuonitautien merkitävien riskitekijöiden, kuten veren kolesterolitason ja verenpaineen, kohoamisena. Väestön ylipainoisuuden lisääntymisessä erityisen huolestuttavaa on lasten ja nuorten ylipainoisuuden ja lihavuuden kaksinkertaistuminen kolmen viime vuosikymmenen aikana. Kahdeksasluokkalaisista joka kolmas poika ja joka neljäs tyttö on ylipainoinen. Valiokunta on huolestunut esimerkiksi runsaasti sokeria sisältävien energiajuomien lisääntyneestä käytöstä. Julkisessa keskustelussa ravinnon lisäaineiden merkitys korostuu, vaikka kansalaisten terveyden kannalta ruokailutottumusten vaikutukset ovat huomattavasti suuremmat.

Valiokunta pitää tärkeinä selonteon tavoitteita muun muassa terveyttä edistävän ravinnon huomioimisesta kaikessa ruokapoliittisessa päätöksenteossa sekä ylipainon ja muiden ravintoon liittyvien terveyshaittojen vähentämisestä erityisesti huonoimmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla väestöryhmillä. Valiokunta korostaa lisäksi huomion kiinnittämistä eri väestöryhmille suunnattujen ruokapalvelujen laatuun. Lasten ja nuorten tasa-arvoinen mahdollisuus laadukkaaseen ruokailuun päiväkodeissa ja kouluissa on edelleen turvattava. Ikääntyneen väestön ravitsemukseen on myös kiinnitettävä huomiota ja tuettava terveyttä ja toimintakykyä edistäviä ruokatottumuksia. Henkilöstöruokailun saatavuuden laajentaminen vähentää terveyseroja työntekijäryhmien välillä.

Veroilla ja muilla taloudellisilla ohjauskeinoilla on mahdollista vaikuttaa terveellisen ravinnon kulutukseen. Selonteossa on tuotu esiin ns. sokeriveroon ja muihin terveysveroihin liittyviä kriittisiäkin näkökohtia, esimerkiksi kulutuksen mahdollista siirtymistä muiden epäterveellisten tuotteiden käyttöön (jakso 5.3.2). Valiokunta pitää tärkeänä, että nykyisen makeisveron vaikutuksia seurataan ja arvioidaan sen ke-

hittämistarpeita. Jatkossa on edelleen pyrittävä löytämään kriteerejä ja taloudellisia ohjauskeinoja kulutuksen suuntaamiseksi terveelliseen ravintoon.

Valiokunnan käsityksen mukaan myös teollisuuden ja kaupan mahdollisuuksia terveyden edistämisessä on käytettävä nykyistä paremmin hyväksi. Taloudellisten ohjauskeinojen lisäksi on arvioitava mahdollisuuksia vaikuttaa terveellisen ravinnon saantiin markkinoinnin ja tuotekehityksen keinoin. Kaupan keräämää tietoa asiakkaidensa kulutustottumuksista on tarpeen saada myös viranomaisten käyttöön muun muassa edellä mainittujen ohjauskeinojen vaikuttavuuden arvioimiseksi.

Elintarvikkeiden pakolliset pakkausten ravintoinnemerkinnot laajenevat vuonna 2015. Tiedot merkintöihin saadaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämästä Fineli-tietopankista, jonka ajantasaisuuden varmistaminen on tärkeää myös väestön ravintoaineiden saannin arvioimiseksi. Valiokunta pitää välttämättömänä Fineli-tietopankin ylläpidon edellyttämien voimavarojen turvaamista puolueettoman ja läpinäkyvän tiedon välittämisen kannalta.

Mikrobiologinen ja kemiallinen elintarviketurvallisuus

Elintarvikkeiden ja juomaveden välityksellä tarttuvien tautien suhteen tilanne Suomessa on arvioitu monella mittarilla hyväksi. Esimerkiksi salmonellaa ei Suomessa juuri esiinny siipikarjan, naudan tai sianlihan tuotannossa. Tartuntatautirekisteriin ilmoitetaan vuosittain 2 000–3 000 salmonellatartuntaa, joista noin 15 % on saatu Suomessa. Yhteensä tartuntatautirekisteriin ilmoitetaan noin 10 000 mahdollisesti elintarvikkeistä tautitapausta. Todellisten tautitapausten määrä arvioidaan kymmenkertaiseksi. Lisäksi viranomaisten tietoon tulee vuosittain yli sata ruokamyrkytysepidemiaa. Selonteossa esitetään maltillisena tavoitteena sairastumisten määrän säilyttämistä nykytasolla, ei niiden määrän vähentämistä.

Selonteossa todetaan, että lisääntyvä, yhä laajakirjoisempien mikrobilääkkeiden käyttö johtaa mikrobilääkeresistenssin yleistymiseen niin

ihmisten kuin eläinten taudinaiheuttajamikrobeissa vaikeuttaen kaikkien bakteeritautien hoitoa vastaisuudessa. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan tavoitteena on parantaa viranomaisten toimintakykyä elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden sekä mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi. Valiokunta toteaa, että tartuntatautien torjunta edellyttää ajantasaista tietoa esimerkiksi mikrobilääkkeiden kulutuksesta. Valiokunta korostaa,

että viranomaisten voimavarat mikrobiologisten terveysvaarojen torjunnassa on turvattava.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6 päivänä syyskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Juha Rehula /kesk
vpj. Anneli Kiljunen /sd
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Laila Koskela /ps
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /kok
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd
Hanna Mäntylä /ps

Hanna Tainio /sd
Lenita Toivakka /kok
Anu Urpalainen /kok
Anu Vehviläinen /kesk
Ulla-Maj Wideroos /r
Erkki Virtanen /vas
vjäs. Ari Jalonen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.